

Spis treści

Wstęp	19
CZĘŚĆ I	
TEORETYCZNE ORIENTACJE PSYCHOLOGII ŚRODOWISKOWEJ	
Rozdział 1. Źródła i rozwój społecznej psychologii środowiskowej	25
1.1. Definicja psychologii środowiskowej	25
1.1.1. Pojęcie psychologii środowiskowej	25
1.1.2. Problem poziomu analizy zjawisk w psychologii środowiskowej	27
1.2. Rozwój psychologii środowiskowej	28
1.2.1. Podstawowe stadia rozwoju psychologii środowiskowej na świecie ...	29
1.2.2. Rozwój psychologii środowiskowej w Polsce	31
1.3. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju psychologii środowiskowej	35
1.3.1. Psychologia środowiskowa a architektura	35
<i>Architektura a psychologia środowiskowa w Europie</i>	<i>37</i>
<i>Architektura a psychologia środowiskowa w USA</i>	<i>39</i>
1.3.2. Psychologia środowiskowa a geografia behawioralna	46
1.3.3. Ruchy naturalistyczno-ekologiczne	49
Rozdział 2. Psychologia środowiskowa w tradycji psychologii percepcji	52
2.1. Środowisko przestrzenno-fizyczne w tradycji psychologii percepcji	52
2.2. Środowisko przestrzenno-fizyczne w psychologii percepcji szkoły Gestalt	56
2.3. Środowisko przestrzenno-fizyczne w probabilistycznej psychologii percepcji	57
2.4. Teoria percepcji Gibsona	60
2.5. Środowisko fizyczno-przestrzenne w szkołach psychologii transakcyjnej ...	70
Rozdział 3. Psychologia środowiskowa w tradycji psychologii społecznej	72
3.1. Społeczno-kulturowy nurt psychologii transakcyjnej	72
3.2. Teorie atrybucji	75
3.3. Kurta Lewina teoria pola i psychologicznej ekologii	77
Rozdział 4. Psychologia środowiskowa w tradycji psychologii ekologicznej ..	80
4.1. Ekologiczny paradygmat psychiki	80
4.2. Rogera Barkera psychologia ekologiczna	82
4.3. Teoretyczna i praktyczna wartość teorii Barkera	87
4.4. Modyfikacje paradygmatyczne układu zachowania	90
4.5. Podejście ekologiczno-rozwojowe Urie Bronfenbrennera	91

Rozdział 5. Konstrukty teoretyczne społecznej psychologii środowiskowej . . .	95
5.1. Specyfika społecznej psychologii środowiskowej	95
5.2. Społeczna psychologia środowiskowa w perspektywie transakcyjnej	98
5.3. Społeczna psychologia środowiskowa w perspektywie zmiany społecznej . . .	100

CZĘŚĆ II

ZAGADNIENIA I KIERUNKI BADAWCZE

Rozdział 6. Percepcyjna i poznawcza schematyzacja środowiska	107
6.1. Ewolucja badań nad percepcją i poznaniem środowiskowym	107
6.2. Percepcja i poznanie środowiskowe	109
6.2.1. Rola zmysłu wzroku w spostrzeganiu przestrzeni	110
<i>Stalość spostrzegania</i>	111
6.2.2. Kulturowe i językowe aspekty percepcji środowiskowej	117
6.2.3. Wpływ emocji na percepcję	118
6.3. Mapy poznawcze	119
6.3.1. Geneza pojęcia mapy poznawczej w psychologii	119
6.3.2. Teoria obrazu miasta Kevina Lyncha	120
6.3.3. Weryfikacja teorii Lyncha w badaniach psychologicznych	122
<i>Własności map poznawczych</i>	123
<i>Ocena dystansu</i>	124
6.4. Wyobrażalność środowiska	125
6.5. Rozwój umysłowych struktur poznawczych środowiska w cyklu życia	129
6.5.1. Rola aktywności w rozwoju percepcji przestrzeni	130
6.5.2. Percepcja własnego ciała jako początek rozwoju percepcji przestrzeni	131
6.5.3. Percepcja przestrzeni bliskiej	132
6.5.4. Rozwój reprezentacji przestrzennych środowiska dużej skali	136
6.6. Indywidualna i społeczna schematyzacja środowiska jako miejsca	138
6.6.1. Fenomenologia miejsca Norberga-Schulza	139
6.6.2. Poczucie miejsca Yi-Fu Tuana	140
6.6.3. Teoria miejsca Davida Cantera	142
Rozdział 7. Przestrzeń personalna	146
7.1. Funkcje przestrzeni personalnej	146
7.1.1. Funkcja defensywna przestrzeni personalnej	147
7.1.2. Funkcja aktywna przestrzeni personalnej	148
7.2. Struktura przestrzeni personalnej	148
7.2.1. Determinanty percepcji przestrzeni	149
7.2.2. Typy organizacji przestrzeni	152
<i>Przestrzeń o stałych cechach</i>	152
<i>Przestrzeń o zmiennych cechach</i>	154
<i>Przestrzeń nieformalna</i>	156
7.2.3. Symboliczne i psychospołeczne znaczenie przestrzeni personalnej	157

Rozdział 8. Terytorialność i zatłoczenie	160
8.1. Terytorialność	161
8.1.1. Przestrzenno-fizyczne wymiary zachowania	161
8.1.2. Przestrzeń broniona	162
8.1.3. Terytoria wewnątrzgrupowe a autokreacja przestrzeni mieszkalnej i poczucia tożsamości	164
8.1.4. Symbolika terytorium i jego granic	166
8.1.5. Personalizacja terytorium i psychologiczna identyfikacja z miejscem	170
8.1.6. Struktura organizacyjna zachowań terytorialnych	172
8.2. Zatłoczenie	174
8.2.1. Uwarunkowania poczucia zatłoczenia	174
8.2.2. Skutki zatłoczenia	176
<i>Teorie zatłoczenia</i>	176
<i>Skutki zatłoczenia w badaniach nad zachowaniami terytorialnymi zwierząt</i>	178
<i>Skutki zatłoczenia w badaniach nad zachowaniami terytorialnymi ludzi</i>	179
8.3. Prywatność	181
Rozdział 9. Stres środowiskowy	184
9.1. Teoretyczne podstawy stresu środowiskowego	184
9.1.1. Model fizjologiczny stresu środowiskowego	185
9.1.2. Model psychologiczny stresu środowiskowego	186
9.2. Stres i stresory środowiska fizycznego	187
9.2.1. Oświetlenie	187
9.2.2. Hałas	189
9.2.3. Drgania i wibracje	190
9.2.4. Warunki klimatyczne	192
9.2.5. Ciepło	192
9.2.6. Substancje chemiczne	193
9.2.7. Promieniowanie i pole elektromagnetyczne	194
9.3. Czynniki modyfikujące reakcje na stres	196
9.3.1. Ocena emocjonalna środowiska	196
<i>Reakcje emocjonalne a czynniki środowiska fizycznego</i>	196
<i>Reakcje emocjonalne jako mediatory reakcji stresowych</i>	198
9.3.2. Ocena poznawcza środowiska	204
<i>Ocena zawartości informacyjnej środowiska</i>	206
<i>Zawartość informacyjna środowiska a rytmy zachowania</i>	209
9.3.3. Osobowość a stres środowiskowy	211
<i>Temperament</i>	212
<i>Wzory zachowań: „twardość” i zachowania typu A</i>	214
9.4. Katakлизmy i katastrofy	216
9.4.1. Katakлизmy	216
9.4.2. Katastrofy	219
9.5. Stres miejski	222

Rozdział 10. Wartości i postawy wobec środowiska	225
10.1. Wartości i przekonania jako regulatory postaw środowiskowych	225
10.2. Postawy środowiskowe a poczucie bezpieczeństwa	226
10.3. Postawy akceptacji zagrożeń środowiskowych	228
10.4. Postawy wobec otoczenia fizycznego: etyka środowiskowa	230
10.5. Postawy wobec środowiska naturalnego: etyka ekologiczna	233
10.6. Oddziaływanie na postawy wobec zagrożeń środowiskowych	236

CZĘŚĆ III

OBSZARY ZASTOSOWAŃ PSYCHOLOGII ŚRODOWISKOWEJ

Rozdział 11. Środowisko architektoniczne i urbanistyczne	243
11.1. Historia opozycji natura–miasto–dom	244
11.1.1. Miasto z perspektywy historycznej	244
11.1.2. Dom a psychiczne potrzeby człowieka	246
11.2. Negatywne skutki życia miejskiego	249
11.2.1. Bezdomność i poczucie bezdomności	249
11.2.2. Patologie psychiczne	252
11.2.3. Patologia społeczna	253
11.3. Psychologiczne funkcje krajobrazu miasta	255
11.3.1. Krajobraz miasta tradycyjnego	256
11.3.2. Krajobrazy miasta postmodernistycznego	258
11.3.3. Miasto przyszłości i krajobraz nowych emocji	260
11.4. Rewitalizacja przestrzeni miejskiej	262
11.4.1. Rewitalizacja zespołów śródmiejskich i historycznych	262
11.4.2. Rewitalizacja osiedli i dzielnic mieszkaniowych	265
11.5. Psychologiczne problemy projektowania miast jako struktury miejsc	267
11.5.1. Psychologia w projektowaniu środowiska miejskiego	268
11.5.2. Model projektowania psychologicznej przestrzeni urbanistycznej	269
Rozdział 12. Środowisko pracy	274
12.1. Środowisko i organizacja pracy	274
12.1.1. Środowisko pracy w klasycznych teoriach organizacji	274
12.1.2. Środowisko pracy jako czynnik kultury organizacyjnej	277
12.2. Środowisko pracy fabryczne i przemysłowe	279
12.3. Środowisko pracy biurowej	281
12.4. Środowisko pracy w warunkach ekstremalnych i niezwykłych	284
12.5. Środowisko pracy a potrzeba zmienności	287
12.5.1. Różnorodność przestrzenna środowiska	287
12.5.2. Muzyka w środowisku pracy	288
12.6. Środowisko pracy a różnice indywidualne	291
12.7. Środowisko pracy w erze informacyjnej	292
12.7.1. Technologie informacyjne a zmiany w środowisku pracy	293
12.7.2. Interakcja człowiek–komputer w środowisku pracy	294

12.7.3. Systemy informacyjne jako nowe czynniki stresu środowiskowego	296
12.8. Telepraca i środowisko wirtualne	297
12.8.1. Kryteria jakości środowiska telepracy	300
12.8.2. Mieszkanie jako środowisko pracy i życia	301
Rozdział 13. Środowisko rekreacji i czasu wolnego	303
13.1. Definicja rekreacji i czasu wolnego	303
13.2. Historia rekreacji i czasu wolnego	305
13.3. Rekreacja i czas wolny a alienacja z pracy	307
13.4. Zachowania rekreacyjne w czasie wolnym	309
13.5. Tendencje rozwojowe w rekreacji i konsumpcji czasu wolnego	312
Rozdział 14. Środowisko w ochronie zdrowia i korygowaniu zaburzeń zachowania	315
14.1. Środowisko terapeutyczne i promujące zdrowie	316
14.1.1. Środowisko a cele terapii	318
14.1.2. Model techniczny interwencji i prewencji środowiskowej	321
14.1.3. Model psychoekologiczny interwencji i prewencji środowiskowej	322
14.1.4. Cechy i wymagania ergonomiczne środowiska terapeutycznego	324
14.2. Środowisko dla osób w starszym wieku	327
14.2.1. Starzenie się a jakość życia	329
14.2.2. Środowiskowe wspomaganie jakości życia osób starszych	330
14.3. Środowisko uwięzienia	332
14.3.1. Człowiek w warunkach uwięzienia	332
14.3.2. Przestrzenno-fizyczne wyznaczniki interakcji w sytuacji uwięzienia	333
14.4. Środowisko szpitalne	334
Rozdział 15. Środowisko w edukacji i wychowaniu	338
15.1. Środowisko uczenia się, zabaw i rozwoju	338
15.1.1. Środowisko dziecięce w przestrzeni ogólnofunkcjonalnej	339
15.1.2. Place zabaw	340
15.1.3. Ośrodki opieki nad dziećmi: żłobki i przedszkola	342
15.2. Środowisko szkolne	345
15.2.1. Fizyczne milieu szkoły z przestrzenią otwartą	345
Reakcje pośrednie na potencjalności przestrzeni otwartej	346
Reakcje bezpośrednie na przestrzeń otwartą szkoły	347
Strefy odosobnienia w sytuacji szkolnej	348
15.2.2. Układ zachowania wewnątrz klasy szkolnej	349
Wybór miejsca a aktywność i postawy uczniów	349
Przydział miejsca a postawy i reakcje uczniów	350
15.3. Znaczenie psychologiczne wielkości szkół	351
15.3.1. Wielkość szkół podstawowych	351
15.3.2. Wielkość szkół ponadpodstawowych	352

Rozdział 16. Programowanie, projektowanie i ewaluacja środowiska	355
16.1. Tradycyjny i nowoczesny paradygmat projektowania architektonicznego. . .	355
16.2. Programowanie zasobów architektonicznych.	356
16.3. Uczestnictwo w procesie projektowania.	356
16.4. Partycypacja czynnika ludzkiego w domenach projektowania środowiska	358
16.5. Ewaluacja procesu i efektów projektowania.	359
16.6. POE – ocena obiektów oddanych do eksploatacji	360
 Uwagi końcowe	 363
 Literatura	 367
 Indeks nazwisk	 402
 Indeks hasel	 414